

**AKADEMİSYENLERİN PERSPEKTİFİNDEN ÇALIŞMANIN ANLAMI:
FENOMENOLOJİK BİR ARAŞTIRMA¹**

Arş. Gör. Şükriye ULAŞKIN²

ÖZET

Gündelik hayatımızın en önemli bölümünü oluşturan bir kavram olarak çalışma, üzerinde yeterince düşünmediğimiz bir eylem biçimidir. Çalışmayı, yalnızca gerekleri neyse onu yerine getirdiğimiz (belli saatte, belli bir mekanda olma, görevleri yerine getirme v.b) fakat kavramsal açıdan üzerinde düşünmediğimiz bir fenomen olarak değerlendirebiliriz. Hayatın olağan akışı içerisinde sıradanlaşmış bir eylem biçimiyle karşı karşıya olduğumuzu düşünsek de çalışma fenomenine her bir bireyin deneyimleri üzerinden yaklaşılacak olursa farklı anlam örüntüleriyle karşılaşmamız mümkündür. Buradan hareketle bu araştırma akademisyenler için çalışmanın (akademik çalışmanın) ne tür anlamlar ifade ettiğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Araştırmada ilk olarak çalışma kavramına, çalışmanın tarihsel süreçte geçirdiği anlam değişimine ve çalışmanın anlamı üzerine yapılan çalışmalara değinilerek kavramsal çerçeve açıklanmıştır. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenolojik desen ekseninde gerçekleştirilecektir. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak toplanmıştır. Konunun akademik çalışma bağlamında ele alınıyor oluşu birtakım farklı meseleleri de gündeme taşımaktadır. Akademik çalışmanın, akademisyen kimliğinden ve meslek olarak akademisyenlikten bağımsız düşünmenin zorluğu nedeniyle görüşme soruları bu husus dikkate alınarak hazırlanmıştır. Görüşme soruları akademisyenlik, akademisyen ve akademik çalışma ile ilgili açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Görüşmeler Aksaray Üniversitesi akademisyenleriyle yapılmıştır. Görüşmelerin dökümü yapıldıktan sonra betimsel analiz yapılacak ve temalar oluşturulmuştur. Son olarak bu temalar ve temalar arasındaki ilişkiler yorumlanmıştır.

Çalışmanın anlamı üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde çoğunlukla nicel tasarımların kullanıldığı görülmüştür. Çalışmanın nitel yöntem kullanılarak gerçekleştiriliyor olması bu bakımdan önemlidir. Literatürde akademisyenler için çalışmanın anlamını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmaması nedeniyle bu araştırmanın literatürdeki önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çalışma, Çalışmanın Anlamı, Akademisyen

---

¹ Bu Makale 27-29 Nisan 2019 tarihleri arasında Antalya’da düzenlenen ASEAD 5. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu’nda sunulan bildirden geliştirilmiştir.

² Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, sukriyegulpinar@gmail.com

GİRİŞ

Üniversite kurumu ilk ortaya çıkışından günümüze kadar geçen süreçte dönemsel olarak yeni anlayışlar ekseninde değişime uğramıştır. Eğitim öğretimi misyon edinen ve günümüz üniversitesinin temeli olarak kabul edilen üniversite Ortaçağda kurumsallaşmaya başlamıştır. Eğitim öğretim işlevinin yanı sıra araştırmanın da üniversitenin misyonu haline gelişi Humboldt modelinin ortaya çıkmasıyla olmuştur. Son dönemde ise “yeni nesil üniversite”, “girişimci üniversite”, “üçüncü nesil üniversite” gibi çeşitli adlandırmalarda karşılığını bulan Amerikan tarzı üniversite anlayışı gündemdedir. Küresel gelişmeler doğrultusunda üniversitelerin değişimine bağlı olarak üniversitenin en önemli unsurlarından biri olan akademisyenin işlevi de değişmektedir. Bu değişimlerin akademisyenin zihin dünyasında nasıl bir yansımaya sebep olduğu merak edilmektedir. Buradan yola çıkarak bu araştırma akademisyenler için çalışmanın ve dolayısı ile akademisyenlik mesleğinin onlar için ne anlam ifade ettiğini anlamaya yönelik olarak gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada *çalışmanın anlamı* başlı başına bir kavram olarak ele alınmaktadır. Buna bağlı olarak bu çalışmada *çalışmanın anlamı* literatürü baz alınarak tarama yapılmıştır. Çalışmanın anlamına yönelik literatürde yer alan araştırmaların genellikle çeşitli kategoriler oluşturulmak suretiyle (mavi yaka/beyaz yaka, geleneksel sektörler/yaratıcı sektörler, kadın çalışanlar/erkek çalışanlar, gençler, v.b.) işletme çalışanları açısından ele alındığı görülmektedir. Yanı sıra işsizler, emekliler, öğretmenler, işçiler gibi farklı gruplar arasında çalışmanın anlamını belirlemeye yönelik araştırmalar da mevcuttur. Fakat akademik bağlamda çalışmanın anlamı üzerine yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır. Nitekim üniversitenin kuruluşundan bu yana bilgiyi üretme ve topluma öncülük etme kurumsal fonksiyonları itibari ile akademik anlamda çalışma diğer çalışma formlarından farklılaşmaktadır. Ya da farklılaşması beklenmektedir. Akademisyenler ile farklı meslek gruplarındakiler arasında çalışmayı anlamlandırmada kullandıkları temel argümanların birbirine benzeşip benzeşmediği merak konusudur. Bu bakımdan bu araştırmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Akademisyenlerin çalışma kavramının içeriğini doldururken ne tür argümanlardan beslendiklerinin anlaşılmasına çalışıldığı bu çalışmada fenomenolojik desene bağlı kalınmıştır. Akademisyenlerin deneyimlerinden yola çıkılarak çalışma fenomeni açıklanmaktadır.

Sıradanlaşmış bir eylem biçimi olarak gördüğümüz çalışma fenomeninin üzerinde yeterince düşünmediğimizi varsayarsak çalışmanın tarihsel süreçte geçirdiği dönüşümün anlaşılması önem arz edecektir. Nitekim çalışma kavramına yönelik kavramsal açıklamaların ilk cümlesi genellikle çalışmanın insanoğlunun yaşamındaki merkezi rolüne vurgu yapmaktadır. Günümüz gündelik yaşantısının temelinde yer alan çalışmaya bu türden bir bakış modern ve sonrası dönem düşünülerek ele alındığında doğruluk kazanmaktadır. Bizim bugün çalışma olarak adlandırdığımız şey esasında modernlikle birlikte ortaya çıkmış bir fenomendir.

Modern öncesi dönemde bugün bizim anladığımız haliyle bir çalışma kavramından bahsetmek zordur. Konunun daha iyi anlaşılması için çalışmanın tarihsel dönüşümü bu araştırmada ilk ele alınan konulardandır. İlerleyen bölümlerde çalışmanın anlamı literatüründen ve bazı önemli araştırmalardan bahsedilmiştir. Sonrasında ise yöntemle ilgili bilgiler verilmiş, veriler analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar tartışılmıştır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Çalışmanın Tarihsel Dönüşümü

“Çalışma nedir” şeklindeki temel sorunun cevabı oldukça basit görünebilir. Çalışma, hayatımızı idame ettirmek için yaptığımız şeydir ve hayatta kalmak için çalışırız. Ancak; özsaygı, gelenek, normlar, değerler gibi başka şeyler için de çalışırız ya da çalışmaya zorlanırız. Çalışma basit ifadeyle çaba ve emek anlamına gelebilir. Bu tanımları fiziksel emeğin yanında zihinsel emeği de kapsayacak biçimde genişletmek mümkündür (Strangleman & Warren, 2015, s. 1). Çalışma, çoğu insanın yaşamının önemli bir kısmını oluşturur ve kişisel değerini ifade biçimlerinden biri olarak görülür. Çalışma ile statü, ekonomik ödül, dini inanış ve kişisel potansiyel gibi çeşitli unsurlar bir şekilde ortaya konulur. Yanı sıra çalışma bunun tersi olumsuz değerlendirmeleri de içeriyor olabilir (Grint, 1998, s. 1). Çalışmanın ne olduğu sorusu tarihsel süreçte farklı cevaplarla karşılık bulmuştur.

Modern öncesi dönemde geniş aile çalışma hayatına yönelik değerlerin şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu toplumlarda işin aileyle birlikte yapılması, küçük yerleşim birimlerindeki insanların ihtiyaçları olduğu zaman birbirleriyle yardımlaşmaları tarım toplumunda aile ve yakın çevre dışındakilere güvensizliğin önemli bir değer olarak ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bu dönemde halkın büyük çoğunluğu sınırlı miktarda ve kendine yetecek kadar üretim yapmaktadır. Bu toplumlarda zamanın büyük bölümünün çalışmaya ayrılması, aşırı kazanç hırsı nedeniyle çalışmanın çok öne çıkartılması hoş görülmez. Hayatı idame ettirecek kadar çalışma, kanaatkârlık ve tevekkül modern öncesi tarım toplumlarında öne çıkan değerlerdir. Ayrıca rekabet yerine dayanışma ve işbirliği de öne çıkan değerlerdir. Bu dönemde çalışma sadece bir geçim aracı olarak anlamlıdır. Boş zaman ise ibadet ve toplumsal görevleri yerine getirmek için çalışma kadar önemlidir (Zencirkıran, 2012, s. 186-189). Modern dönemde ise çalışanların yaptıkları işi içselleştirmelerini sağlayan ideoloji veya kültürün inşası çalışmanın Yunan düşüncesindeki görünümünün aksine erdemli bir faaliyet konumuna yerleşmesinde etkili olmuştur. Weber’in tezinde ifade ettiği çalışma ahlakının kapitalizmin ruhunu oluşturduğu düşüncesi modern dönemde çalışmanın yerini ifade etmektedir. Çok çalışmak, sıkı çalışmak, yaptığı işte başarılı olmak bir ibadettir ve Protestan inancına göre de öte dünyadaki konumu öğrenmeye yarayan bir ipucu taşımaktadır (Man, 2013, s. 187). Gorz (2007, s. 27-28) çalışmanın bugünkü anlamının modernliğin bir icadı olduğunu söylemektedir. Modern öncesi dönemde çalışma ve görünmeyen işler olarak yaftalanan çeşitli çalışma biçimleri günümüzde karşılığı ekonomik olarak ifade edilemediği için çalışma olarak kabul görmemektedir.

Yeni teknolojilerin üretim sürecinde kullanılmaya başlanması neticesinde ortaya çıkan esnek üretim vasıtasıyla işin organizasyonu da köklü bir değişime uğramıştır. Post-Fordizm olarak ifade edilen bu yeni üretim sistemi, üretimin örgütlenmesinden tüketim kalıplarına, firmalar arası ilişkilerden üretimin mekânsal dağılımına, bilginin kullanımından sınıfsal yapılanmalara kadar her alanda Fordist sistemden farklı bir yapıyı ifade etmektedir (Uyanık, 2003, s. 2). Çalışmanın doğasının değişmesinin arka planındaki önemli değişkenlerden biri olan teknolojik değişimler çalışmanın geleceği hakkında birçok yeni alternatiflerin geliştiğini göstermektedir. Gelecekte nasıl bir çalışma şekli olacak, sanal işgücü gerçek işgücünün yerini mi alacak, sanal ofisler işyerinin yerine mi geçecek, ya da çalışma ortadan kalkacak mı şeklinde sorular, önümüzdeki dönemde tartışılmaya devam edilecektir (Keser, 2005, s. 368).

Çalışma her ne kadar ücretli istihdam ve resmi iş bağlamında ele alınsa da çalışmanın farklı biçimleri bulunur. Ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı, temizlik gibi faaliyetler herhangi bir ödeme olmaksızın yapıldığında da bunlar çalışmadır. İnsanlık tarihinde çalışmanın ücretli iş ile bir tutulması yeni bir olgudur. Çalışma her zaman bir şeyler yapmayı içerir; ancak birçok boş zaman aktivitesi (*leisure*) de bir şeyler yapmayı içerir. Bu bağlamda çalışmanın anlamlı bir tanımı şu iki uç sınır arasında bulunmalıdır: çalışmayı yalnızca ücretli istihdam faaliyetleri bağlamında ele alan yaklaşım ve tüm insan aktivitelerini içeren aşırı geniş yaklaşım. (Budd, 2016, s. 15). Ayrıca neyin çalışma olarak ele alınacağı zamana, mekâna ve kültürel şartlara göre değişkenlik göstermektedir (Ören & Yüksel, 2012, s. 36).

Budd (2016, s. 17)'a göre çalışmayı tanımlamak kelimeler ile ilgili bir iddia olmaktan öte, çalışmanın faydalı ve tutarlı bir biçimde nasıl kavramsallaştırılacağıyla ilgili olmalıdır. Yazar çalışmaya yönelik kavramsal çerçevesini, çalışmayla ilişkili sosyal bilimlerden ve farklı felsefi gelenekler içerisindeki entelektüel kavramlardan bir sentez meydana getirerek oluşturmuştur. Bu kavramsal çerçeve birey ve toplum olarak çalışmanın bizim için ne anlama geldiği hususunda temel sağlamaktadır. Bu kavramsallaştırma aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

....OLARAK ÇALIŞMA	TANIM	ENTELEKTÜEL TEMELLER
Bir Lanet	İnsan yaşamı ya da sosyal düzenin devamı için gerekli olan kesin bir yük	Batı ilahiyatı, Antik Yunan-Roma felsefesi
Özgürlük	Doğadan ya da başka insanlardan bağımsız olma durumuna erişmenin ve insan yaratıcılığının ifadesinin bir yolu	Batı liberal bireyciliği, siyaset teorisi
Bir Meta	Satılabilir ekonomik değere sahip olan üretken çabanın soyut bir miktarı	Kapitalizm, sanayileşme, iktisat
Mesleki Vatandaşlık	Belirli hakları olan bir toplumun mensupları tarafından takip edilen bir aktivite	Batı vatandaşlık idealleri, ilahiyat, endüstri ilişkileri
Izdırap	Memnuniyet veren mal ve hizmetlerin elde edilmesine imkân veren berbat bir aktivite	Faydacılık, iktisat
Kişisel Tatmin	Bireysel ihtiyaçları tatmin eden fiziksel ve psikolojik bir işleyiş	Batı liberal bireyciliği, sistematik yönetim, psikoloji
Bir Sosyal İlişki	Sosyal normlar, kurumlar ve iktidar yapıları içine gömülü olan insan etkileşimi	Sanayileşme, sosyoloji, antropoloji
Başkalarına Bakma	Başkalarıyla birlikte olmak ve onların hayatta kalmalarını sağlamak için gerekli olan fiziksel, bilişsel ve duygusal çaba	Kadın hakları, feminizm
Kimlik	Kim olduğunu ve sosyal yapı içinde nerede bulunduğunu anlamaya yönelik bir metot	Psikoloji, sosyoloji, felsefe
Hizmet	Başkalarına yönelik (Tanrı, hane halkı, ülke gibi) fedakarlık çabası	İlahiyat, Konfüçyüsçülük, cumhuriyetçilik, insanıyetperverlik

Kaynak: Budd, W. J. (2016). Çalışma Düşüncesi. (F. Man, Çev.). İstanbul: Ayrıntı, s. 41-42.

1.2. Çalışmanın Anlamı Literatürü

Toplumun endüstriyellemesi ve artan karmaşasıyla birlikte birçok kimse için çalışma, hayatı kazanma dışında birçok anlam ifade eder olmuştur. Nitekim Morse ve Weiss (1955, s. 192) yaptıkları araştırmada bireylerin yeterli paraya sahip olmaları durumunda çalışmaya devam edecekleri sonucunu bulmuşlardır. Bireylerin %80'i hayatlarını rahatça devam ettirebilecekleri bir mirasa sahip olmaları durumunda çalışmaya devam edeceklerini belirtmiştir. Morse ve Weiss (1955)'in yönteminden yararlanan Tausky (1969) ise mavi yakalı iş gören üzerinde bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre çalışmanın zorunlu bir faaliyet olarak görüldüğü ve gelir elde etme anlamının dışında çok fazla bir anlama sahip olmadığı ortaya çıkmıştır. Morse ve Weiss (1955)'le kıyaslandığı zaman işgücü yapısının çalışmanın anlamında farklılığa neden olduğu görülmektedir. Kaplan ve Tausky (1974) ise işsizler arasında çalışmanın ne tür anlama sahip olduğunu araştırmışlardır. İşsizlerin çalışmayı arzulamalarında en büyük etken ekonomik getiri olarak bulunmuştur. Yanı sıra statü unsurunun da çalışmanın arzulamasında etkili olan faktörlerden biri olduğu ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın anlamına yönelik olarak yapılan araştırmalarda Uluslararası Çalışmanın Anlamı Araştırma Takımı (Meaning of Working International Research Team- MOW)'nın yapmış oldukları çalışma önemli bir aşamadır. Literatürde genellikle MOW (Meaning of Working) olarak kullanılan Çalışmanın Anlamı Araştırmasını 1970'li yılların sonunda 8 farklı ülkeden (Belçika, Almanya, İngiltere, İsrail, Japonya, Hollanda, Amerika, Yugoslavya) sosyal bilimciler tasarlamış ve yürütmüştür. Bu araştırma farklı sosyal, mesleki ve ulusal geçmişi olan kişiler için çalışmanın anlamının yapısını araştırmak amacıyla yapılmıştır. Yaklaşık 15.000 cevaplayıcının araştırmada yer alması nedeniyle de geçerli bir yapıya sahiptir. Bu araştırmada ilk adımda keşifsel bir araştırma modeli geliştirilmiştir ve bu modeldeki üç temel unsur; çalışmanın merkeziliği, çalışma amaçları ve sosyal normlar şeklinde olmuştur. (Quintanilla & Wilpert, 1991, s. 92-93). 1987 yılında tamamlanan çalışmanın anlamı araştırması, yaygın kullanılan ilk araştırma modeli önerisi getirdiği için ve farklı ülkeler ile farklı disiplinlerden araştırmacıları olduğu için önemlidir. Temel araştırma sorusu “modern toplumdaki insan için çalışma yaşamının anlamı nedir?” şeklindedir. Araştırmacılar kendi edindikleri literatür bilgileri doğrultusunda keşifsel bir araştırma modeli oluşturmuşlardır (Akin & Loehr, 1988). Bu araştırma sonucuna göre, çalışmanın anlamı 5 boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar; çalışmanın merkeziliği, çalışma hakkındaki sosyal normlar, değer verilen çalışma çıktıları, çalışma amaçlarının önemi ve çalışma rolü ile özdeşleşme şeklindedir (Harpaz, 1986, s. 597). Çalışmanın Anlamı Takımı'nın araştırmasından sonra buna bağlı kalınarak çeşitli araştırmalar yapılmıştır (Harpaz, 2004; Quintanilla & Wilpert, 1991; Morin, 2004).

2. YÖNTEM

Akademisyenler için çalışmanın ne anlam ifade ettiğinin belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma herhangi bir probleme bireylerin veya grupların yüklediği anlamları keşfedip anlamaya yönelik bir araştırma türüdür (Creswell, 2014, s. 4). Nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenolojik desen bu araştırmada tercih edilmiştir. Yunanca görünümeler anlamına gelen fenomen kelimesinden türemiş olan fenomenoloji, kendi deneyimlerimizin, nesnelere ve olayların bize nasıl göründüklerinin incelenmesidir (Holt & Sandberg, 2013, s. 217). Bir fenomenin araştırılması, nesnelere ve olayların içinde görüldükleri bağlamla ilgisinin kavranması anlamına gelir. Fenomenoloji günlük deneyimlerimizin doğası ve anlamı hakkında derinlemesine bir anlayışın kazanılmasını amaçlamaktadır (Patton, 2014, s. 104).

Fenomenoloji birçok bilim dalında olduğu gibi örgüt çalışmalarının şekillenmesinde de önemli bir yere sahiptir. Fenomenolojinin öncülerinden Edmund Husserl, Martin Heidegger, Maurice Merleau-Ponty, Hannah Arendt, Jean-Paul Sartre ve Alfred Schutz olarak bahsedilmektedir. Fenomenolojiyi uygulama biçimleri birbirinden farklı olsa da buldukları ortak nokta hayatı bir bütün olarak ve karmakarışık şekilde ele almayı savunmalarıdır (Holt & Sandberg, 2013, s. 216).

2.1. Örneklem ve Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın evrenini Aksaray Üniversitesinde görev yapan akademisyenler oluşturmaktadır. Zaman ve maliyet kısıtı nedeniyle araştırmacının çalıştığı üniversitedeki kişilerle daha kolay bağlantı kuracağı düşünülerek araştırma Aksaray Üniversitesinde gerçekleştirilmiştir. Üniversitenin çeşitli fakültelerinde görev yapan ve farklı unvanlara sahip 5 kişi ile görüşülmüştür. Görüşmelerin yapıldığı akademisyenlerin genel özellikleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcı Özellikleri

Kod	Cinsiyet	Akademik Unvan	Fakülte
G1	E	Prof. Dr.	Fen- Edebiyat Fakültesi
G2	E	Arş. Grv. Dr.	Mühendislik Fakültesi
G3	K	Arş. Grv.	Mühendislik Fakültesi
G4	K	Dr. Öğr. Üyesi	İletişim Fakültesi
G5	E	Doç. Dr.	İİBF

Görüşmeler öğretim elemanlarından randevu alınarak uygun oldukları gün ve saatte, kendi odalarında yapılmıştır. Görüşme öncesi konuya ilişkin bilgi verilmiş ve gönüllü katılım formu doldurulmuştur. Görüşme süreleri 15-45 dakika arasında değişmekte olup görüşmecilerin görüşleri ses kaydı alınarak dökümü yapılmıştır.

3. BULGULAR

Kodların ve buna bağlı olarak kategorilerin oluşturulma sürecinde çalışmanın anlamı literatürü baz alınmıştır. Literatürde olmayan kodlar ise eklenmiştir. Buna göre dökümlerden elde edilenler aşağıdaki gibi temalaştırılmıştır.

3.1. Gündelik Hayatın Rutinliği

Akademisyenlere günlük yaşamda genellikle neler yaptıkları sorulduğunda verilen cevaplar birbirine benzer çıkmıştır. Günlük işlerinden bahsederlerken genellikle aynı rutine bağlı kaldıklarını belirtmişlerdir. Mesai saatleri içerisinde yapılan faaliyetler öncelikli olarak ders verme, idari görevler ve öğrencilerle görüşme olarak ortaya çıkmıştır. Akademik çalışmalara ise bu işlerden kalan vakitlerde zaman ayrıldığı belirtilmiştir. Görüşülen kişilerden G1, G3 ve G5 okul dışında genellikle ailesiyle ya da arkadaşlarıyla vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir.

3.2. Özel Yaşam ile Çalışma Yaşamının Ayrılmazlığı

Akademisyenlerin kafalarının sürekli akademik çalışmalarla meşgul olması özel yaşam ve çalışma zamanı ayırımı zorlaştırmaktadır. Nitekim görüşmecilerden G4 ikisinin ayrılmaz bütünlüğünü şu şekilde ifade etmiştir.

Aslında bizim işimiz özel yaşamımızın da bir parçası. İkisi ayrılmaz bir bütün. Zaten insan evlenme kararını bile verirken şeyi düşünerek veriyor. Yani eğer eşim akademisyen olmazsa hani bu şeyi hoş görür mü, görmez mi veya ben rahat çalışabilir miyim, çalışamaz mıyım?

G2 ise akademik yaşamla özel yaşamın ayrılmaz oluşunun sosyal yaşamında bazı kesintilere sebep olduğunu bu sebeple denge kurmak gerektiğini belirtmiştir.

Yani ordan sürekli bunların kafada olması sosyal hayattan bazı kesintiler yapmama sebep oluyor. Doğal olarak bu da eşim ve çevremle biraz ilişkilerimi zedeliyor diyebilirim ama şöyle yani orda bir dengeyi bulmak gerekiyor. Benim açımdan sorun yok ama çevrem açısından sorun olabiliyor.

Tülübaş ve Göktürk (2018)'ün akademisyenlerin meslekleri hakkındaki düşünceleri üzerine yapmış oldukları araştırmada da benzer bir bulgu ortaya konulmuştur. Söz konusu çalışmada kullanılan tema *hayatın her yerinde olan bir meslek* olarak adlandırılmıştır.

3.3. Üretim ve Bilgi Aktarımı Olarak Çalışma

Akademisyenlere çalışmanın ne olduğu sorulduğunda çoğunlukla *üretmek* cevabı verilmiştir (G2, G3, G4, G5). Üretim vurgusu başka bağlamda sorulan cevaplarda da geçen bir kavramdır. Buradan üretmenin akademisyenler için en önemli unsurlardan biri olduğunu anlamaktayız. Üretmenin dışında verilen bir diğer cevap *bildiklerini öğrencilere aktarmak* olarak ortaya çıkmıştır (G1, G2, G3, G4, G5). Böylelikle akademisyenler için araştırmacı rollerinin yanı sıra eğitimci rollerinin de önemli olduğunu anlamaktayız. G3'ün araştırmacı ve eğitimci rolüne dair vurgusu şu şekildedir:

Tabi sadece akademik yayın, bildiri vesaire bu tür şeyler değil. Aynı zamanda biz hem eğitim hem öğretim yaptığımız için öğrencilerle ilişkimizin iyi olması, öğrencileri bazı şeylere teşvik etmemiz gerekiyor. İkisini bir arada yürütmek gerektiğini düşünüyorum.

G2 ise bu durumla ilgili şunları belirtmiştir:

Bir şeyler üretebilmek, yeni bir şeyler ortaya koyabilmek, bunu insanlara sunabilmek. Çalışmanın benim açımdan temel anlamı bu. Onun dışında tabi öğrenci de işimizin bir parçası. İşin öğrenci tarafına da belli bir zaman ayırmamız gerekiyor. Şöyle diyebilirim yani, bildiklerimizi öğrencilere aktarmak, onun dışında da akademik olarak bir şeyler üretmek. Çalışmanın benim açımdan karşılığı yani.

3.4. İdeal Akademisyen Algısı

İdeal bir akademisyenin nasıl olması gerektiği sorusuna katılımcılar birbirinden farklı cevaplar vermiştir. *Üretim yapan ve bilgi aktaran* kişi cevapları çokça geçmektedir. Bunun yanı sıra akademisyenlerin sosyal yönü vurgulanmıştır. G2 ideal akademisyeni *çevresini etkileyen kişi* olarak görürken, G3 *vizyon sahibi ve farklı bakış açılarına sahip kişi* olarak değerlendirmektedir. G1 ise ideal akademisyenin eğitimci, araştırmacı kimliğinin yanı sıra *topluma hizmet eden bir kimliği* olduğunu da vurgulamıştır. G5 ise ideal bir akademisyenin toplumunu tanıması gerektiğini ifade etmiştir.

İdeal bir akademisyenin Türkiye toplumunu çok iyi tanıması gerekir. Aksi takdirde ideal akademisyen olunamaz.

3.5. Değişen Meslek Algısı

Bir meslek olarak akademisyenliğin değişip değişmediği üzerine yapılan konuşmalarda bütün görüşmeciler mesleğin değişime uğradığını söylemişlerdir. G5 dışındaki tüm akademisyenler mesleğin olumsuz yönde bir değişime uğradığını söylemişlerdir. G5 ise Türkiye’de mesleğin emekleme aşamasında olduğunu belirterek iyi yönlü bir değişimden geçtiğini söylemiştir.

Türkiye’deki akademisyenlik de son 30-40 yıldır başladı ve şu anda da gayet iyi devam ediyor diyebilirim. (G5)

Diğer görüşmecilerin ise yayınların veya akademisyenlerin kalitesizleşmesi hakkındaki yorumları şu şekildedir:

Eskiden akademisyenler bence daha kaliteliydi. Şimdi çok rahat bir şekilde doktora tezleri vesaire bunların çok kalitesizleştiğini düşünüyorum. Bi doktora tezi çok rahat bitmemeli. Ve Türkiye’de bununla ilgili uçurumlar var. Bazı yerlerde kalitenin düştüğünü düşünüyorum. (G3)

Kitleselleşme, demokratikleşme derken yani her kesimden insan üniversiteye girebiliyor. Tabi ki bu acayip bir eksponansiyel büyümeden bahsediyoruz. Bu büyüme tabi ki öğretim üyesi sayısında da çok hızlı bir büyümeye yol açtı ister istemez. Orda illa da kalite bulunamıyor. Bir neden bu tek neden bu değil. Birinci neden bu. Çok aşırı büyümenin getirdiği ister istemez olan bir kalite düşüklüğü. İkinci neden, daha ziyade eğitim zihniyetlerine bakmak lazım. Eskiden insanlar daha genelciydi. Bugünkü insanlar çok daha özelci, yani özel bir konunun uzmanı, onun dışında bir şey bilmiyor (G1).

Mesela insanlar “ne işim var benim doğuda bu kadar maaşla falan diye düşünür çalışmak istemezdi. İdealist tipler işte ben akademisyen olmak istiyorum tipler falan giderdi, ederdi. E şimdi bakıyorsunuz, bi başvuru açılıyor. Şimdi herkes diyor ki, 5000 lira maaş fena değil. Bunları bizzat ağızlarından duyduğum için de rahatlıkla söyleyebilirim. 5000-6000 maaş artı sabahtan akşama kadar oturabilirsin okulda falan, ara sıra izinlerin var.

İnsanlar böyle görmeye başladı. O yüzden yüksek lisans, doktora telaşı daha fazla olmaya başladı. Bu da herhalde kalitesizliği getiriyor yavaş yavaş. İş böyle olduğu zaman gönüllü olmayan insanlar bile akademisyen oluyor (G4).

3.6. Amaçlar

Profesörlük unvanına sahip G1 hedeflerini şu şekilde belirtmiştir

Benim hedeflediğim şey rahat etmek. Ne demiş o Sinoplu Diyojen “gölge etme, başka ihsan istemez.” Ben rahat, sakin, öğrencilerimle beraber derslerimi vermek istiyorum. İşte yılda bir, iki yılda bir makale çıkartmak.(G1)

Öyle şeyler yapmak istiyorum yani halka hizmet çeşitli sivil toplum kuruluşları ya da remi kuruluşlar dahilinde. Ve derslerimi vermek istiyorum, devletin bana verdiği başka görevler. Seve seve yaptığım şeyler. Ben bunu severek yapıyorum. Daha başka bişey istemiyorum. Yani varacağım yere varmışım. (G1)

Doçent olan G5 ise alanında Türkiye’de en iyilerden biri olma ve yurt dışı tecrübesi yaşama hedefleri olduğunu belirtmiştir.

G3 ve G4 unvana yönelik hedeflerinden bahsetmişlerdir.

Mesleki hedefler, akademisyen olan bi insan için hep olmak zorunda olan şeyler. Çünkü sürekli bi aşama kaydetmek zorundasınız. Dün mesela doktorayı tamamlayayım diye düşünürken Dr. Öğr. Üyesi olma hayalimiz vardı. E bugün o hayal biraz doyuma ulaştınca niye Dr. Öğr. Üyesi olarak kalayım ki zaten yazıp çiziyorum. Bunu doçentliğe taşıyayım kaygısı oluyor. Yarın doçent olsanız ya doçent oldum da bunun üst aşaması var profesörlük, niye bişeyler karalayıp da bi beş yıl içinde profesör olmayayım ki kaygınız olmak zorunda. Çünkü bu ilerleyerek gelişen bi sistem, siz de ona ayak uydurmalısınız. (G4)

Hedefim, doktorayı zaten bitirmek üzereyim. Bitirdikten sonra doçentlik için daha ciddi çalışmalar yapıp bir şekilde üniversiteme adımları duyurmak. Herkeste olduğu gibi.(G3)

Çalışmanın anlamı literatüründe çalışma amaçları ile ilgili kavramsallaştırmalarda içsel beklentiler ve araçsal beklentiler olmak üzere iki tür boyut bulunmaktadır (Harpaz & Fu, 2002). Akademisyenlerin amaçları da literatürdeki bu sınıflandırma ekseninde açıklanabilir. Burada unvan arttıkça akademisyenlerin daha çok içsel hedefler belirledikleri, unvan düzeyleri düştükçe ise araçsal hedeflere odaklandıkları ortaya çıkmıştır.

3.7. Tatmin Eden Unsurlar

Akademisyenleri tatmin eden en önemli unsurlar çalışma amaçlarına benzer şekilde araçsal unsurlardan çok sosyal unsurlar olmaktadır. Görüşmecilerin çoğunluğu için bir şeyler üretmek mesleğin en keyifli yanlarından biridir. Bunun yanı sıra kongre ve sempozyum vasıtasıyla yeni kişilerle tanışmak ve yeni yerler görmek, öğrencilerle paylaşımda bulunmak, yeni kişilerle tanışmak işin en keyifli yanları olarak görülmektedir.

Profesör unvanına sahip G1 ise biraz daha farklı bir konudan bahsetmekte, öğrencilerinin yıllar sonra geri dönüşünün en önemli şey olduğunu belirtmektedir.

En güzel başarı göstergesi yıllar sonra öğrencilerinin hocaya geri dönmesi. Orası gayet sevecen bir şekilde Allah razı olsun demesi filan, onların hayatlarında bir tek profesyonel hayatlarında değil hayatlarında başarılı olmuş olmalarıdır ve de sizi anlıyorum hala demeleridir. Bundan büyük bundan yüce başarı olamaz. Bence en önemlisi o.

3.8. Mesleğin Zor Yanları

G4 ve G2 işlerinin en zor yanlarından biri kafalarının sürekli akademik çalışmayla meşgul olmasıdır. Bununla ilgili yorumları şu şekilde olmuştur.

Sürekli bir problem var kafanızın içerisinde ve sürekli kafanızı ona yorduğunuz zaman ister istemez sosyal hayatınızda, iş dışındaki hayatınızda bunun da etkisini görüyorsunuz. (G2)

Zor tarafları baştan da söylediğim gibi gününüzün gecenizin olmaması çalışmak için de. Yani her an her dakikada işler. Hatta bazen konuşurken arkadaşlar arasında şundan makale çıkar mı ki diye de düşündüğünüz oluyor. İnsanlar bazen hani boş zamanlarımda şöyle yaparım diyorlar ya bizim o anlamda da boş zamanımız yok. Kafanızın bi köşesinde hep işler araştırırsam, şundan şu çıkar mı, bundan bu makaleyi üretebilir miyim, şu dergiye yollasak kabul edilir mi gibi soruların sürekli havada uçtuğu bir zihin. Zor tarafı belki de odur. (G4).

G5 için ise maddi desteklerin azlığı ve kurumdaki dedikodular işinin zor yanlarını oluşturmaktadır.

Akademisyenlerin zor yanları araştırmalarla ilgili desteklerin az olması. Sosyal bilimlerde araştırmalarla ilgili desteklerin az olmasından kaynaklanıyor. Konferanslara gidişlerde 500 lira 1000 lira masraf ediyorsun ama bunun karşılığını alamıyorsun bu bir. İkincisi zor yanı akademik çevre içerisinde var olan dedikodular. Kesinlikle bu insanları yıpratıyor.

Profesör olan G1 ise tecrübelerinden bahsederek şunları söylemiştir.

Yani üniversitede ya yönetimin bazı insanlara ya da bir grup insana ya da bir insana özelde uyguladığı tacizkar, rahatsız edici politikaları olabilir, şu ya da bu nedenden dolayı. Ne yazık ki ülkemizin siyasi ortamı buna müsait. Zihniyet ortamı ve siyasi ortamı buna müsait. Ya da şey olabilir. Bir bölüm içerisinde gene tacize varıyor. Bir bölüm içerisinde bazı insanların tali kılınması ya da bir üniversite içerisinde, fakülte içerisinde bazı insanların tali kılınması falan. Hocalar arasında, bölümler arasında çekişme.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Üniversitenin en önemli yapı taşlarından biri olan akademisyenlerin çalışmaya nasıl baktıkları, çalışmayı tanımlarken ne tür argümanlardan bahsettikleri, nelerle tatmin oldukları ve hangi durumlarda zorlandıkları gibi birtakım güncel konular oldukça önemlidir. Bu araştırmada akademisyenlerin bu güncel konulara bakışı çalışmanın anlamı kavramsallaştırması altında irdelenmeye çalışılmıştır. Sıradanlaşmış olarak görülen fenomenleri deneyimlerden yola çıkarak açıklamaya çalışan fenomenolojik desen bu araştırmada tercih edilmiştir.

Diğer birçok meslekte olduğu gibi akademisyenlikte de bazı değişim ve dönüşümler üniversite formunun değişimine bağlı olarak yaşanmaktadır. Bu değişim ve dönüşümlerin akademisyenlerin dünyasındaki yansımalarını anlayabilmek adına çalışmaya bakışlarının güncel deneyimler üzerinden okunması önemlidir.

Akademisyenlerin çalışmaya bakışları farklı bağlamdaki çeşitli sorularla anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmamızdan elde ettiğimiz ilk bulgu **gündelik hayatın rutinliği** temasıyla somutlaştırılmıştır. Akademisyenler genellikle her gün aynı şeyleri yapmaktadırlar. Öncelikleri dersler ve öğrenciler olmakla birlikte kalan zamanlarını akademik çalışmalarına ayırmaktadırlar. Okul dışında ise evli olanlar aileleriyle, bekâr olanlar ise arkadaşlarıyla vakit geçirmektedirler. İkinci temamız ise **özel yaşam ile çalışma yaşamının ayrılmazlığı** olmuştur. Tülübaş ve Göktürk (2018) de çalışmalarında benzer bir tema kullanmışlardır. Akademisyenlerin zihinlerinin sürekli çalışmalarıyla meşgul olması iş yaşamı ile özel yaşam arasındaki ayrımı zorlaştırmaktadır. Çalışmak sizin için ne ifade eder? Sorusuna akademisyenlerin verdiği cevaplar üretmek, paylaşım ve bilgi aktarımı gibi cevaplar olmuştur. Bu nedenle bu bulgular **üretim ve bilgi aktarımı olarak çalışma** şeklinde temalaştırılmıştır. **İdeal bir akademisyenin** nasıl olması gerektiği sorulduğunda ise benzer cevaplar alınmıştır. Üretim ve bilgi aktarımına ek olarak topluma hizmet, toplumu tanımak, vizyon sahibi olmak ve farklı bakış açılarına sahip olmak gibi akademisyenlerin sosyal özellikleri gündeme gelmiştir.

Akademisyenler mesleklerinin değiştiğini düşünmektedirler. G5 dışındaki herkes olumsuz bir değişimden bahsetmektedir. Bunun sebebini ise kitleselleşmeyle bağlamaktadırlar. Kitleselleşmenin sonucu ise kalitesizleşme olarak kendini göstermektedir. Kalitesizleşme hem akademisyenlerin genel kültür düzeylerinde hem de akademik çalışmalarında ortaya çıkmaktadır. Bu konu **değişen meslek algısı** olarak temalaştırılmıştır. Akademisyenlerin **amaçları** unvan düzeylerine göre değişmiştir. Yüksek unvana sahip olanlar sivil toplum faaliyetlerine katılma, yurtdışı tecrübesi yaşama gibi içsel amaçlardan bahsederken alt kademe unvana sahip olanlar kadro alma, doçent olma gibi statü ile ilgili amaçlardan bahsetmişlerdir. Akademisyenleri **tatmin** eden en önemli unsurlar amaçlara benzer şekilde içsel tatmin ediciler olmaktadır. Bir şeyler üretmenin yanı sıra yeni kişilerle tanışmak, yeni yerler görmek gibi unsurlar akademisyenleri tatmin etmektedir. Burada para gibi araçsal unsurların hiç gündeme gelmemesi dikkat çekmektedir.

Mesleğin zor yanları sorulduğunda dikkatimizi çeken durum unvana göre bu durumun farklılık göstermesi olmuştur. Yüksek unvana sahip kişiler için akademisyenler arasındaki dedikodular, üniversite yönetimlerinin tacizkar uygulamaları, bölümler arasında ve hocalar arasında olan çekişmeler en önemli zorluklardır. Daha alt düzeyde unvana sahip olan akademisyenler için ise kadro kaygısı ve zihnin sürekli akademik çalışmalarla meşgul olması mesleğin zor yanlarını oluşturmaktadır.

Akademisyenler üzerinde çalışmanın anlamı kavramsallaştırması kullanılarak yapılmış bir çalışmaya rastlanmayışı, yanı sıra çalışmanın anlamı literatüründe hakim paradigmanın pozitivist paradigma olması sebebiyle çalışmamızın literatüre yeni bir bakış kazandıracağını düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

- Akin, G., & Loehr, L. D. (1988, 12). The meaning of working by MOW international research team. *Administrative Science Quarterly*, 33(4), s. 648-651.
- Budd, J. W. (2016). *Çalışma düşüncesi*. (F. Man, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Cansız, M. (2016). *Türkiye'de akademik girişimcilik*. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı.
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma deseni*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Etzkowitz, H. (2003). Innovation in innovation: the triple helix of university-industry-government relations. *Social Science Information*, 42, 293-338.
- Fara, P. (2012). *Bilim dört bin yıllık bir tarih*. (A. Babacan, Çev.) İstanbul: Metis.
- Goff, J. L. (2017). *Ortaçağda Entelektüeller* (2 b.). (M. A. Kılıçbay, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gorz, A. (2007). *İktisadi aklın eleştirisi*. (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Grint, K. (1998). *Çalışma sosyolojisi*. (V. Bozkurt, Çev.) İstanbul: Alfa.
- Harpaz, I. (1986). The factorial structure of the meaning of working. *Human Relations*, 39(7), 595-614.
- Harpaz, I. (2004). Differences in the meaning of work in Israel: workers in high-tech versus traditional work industries. *Journal of High Technology Management Research*, 15, 163-182.
- Harpaz, I., & Fu, X. (2002). The structure of the meaning of work: A relative stability amidst change. *Human Relations*, 55(6), 639-667.

- Holt, R., & Sandberg, J. (2013). Fenomenoloji ve örgüt teorisi. H. Tsoukas, & R. Chia içinde, *Örgüt Sosyolojisi Araştırmaları- Felsefe ve Örgüt Teorisi* (İ. Anıl, Çev., Cilt 32, s. 215-251). Ankara: Nobel .
- Keser, A. (2005). Çalışmanın değişen anlamı ve çalışmaya ilişkin yeni trendler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*(49), 361-377.
- Man, F. (2013). Modern çalışma ideolojisinin kaynağı olarak iktisadi akıl. *İş Ahlakı Dergisi*, 6(2), 185-192.
- Morin, E. M. (2004). The meaning of work in modern times. (s. 1-12). Rio de Janeiro, Brazil: 10th World Congress on Human Resources Management.
- Morse, N., & Weiss, R. S. (1955). The function and meaning of work and the job. *American Sociological Review*, 20(2), 191-198.
- Ören, K., & Yüksel, H. (2012). Geçmişten günümüze çalışma hayatı. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 1(1), 35-59.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Quintanilla, A. R., & Wilpert, B. (1991). Are work meanings changing? *European Work and Organizational Psychologist*, 1(2/3), 91-109.
- Saklı, A. R., & Akbulut Akdoğan, H. T. (2017). Dünyada ve türkiyede üniversitelerin tarihi gelişimi. A. R. Saklı (Dü.) içinde, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Öğrenci ve Akademisyenleri İle Rize Halkının Karşılıklı Algı ve Beklentileri* (s. 9-46). Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.
- Snir , R., & Harpaz, I. (2002). The meaning of work for public sector versus private sector employees. E. Vigoda-Gadot, & E. Vigoda-Gadot (Dü.) içinde, *Public Administration: An Interdisciplinary Critical Analysis* (s. 119-138). New York: Routledge.
- Strangleman, T., & Warren, T. (2015). *Çalışma ve toplum* (1. Basım b.). (F. Man, Çev.) Ankara: Nobel.
- Şahin, M., & Alkan, R. M. (2016). Yükseköğretimde değişim dönüşüm süreci ve üniversitenin genişleyen rolleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 297-307.
- Tausky, C. (1969). Meanings of work among blue collar men. *The Pacific Sociological Review*, 12(1), 49-55.
- Tausky, C., & Kaplan, R. H. (1974). The meaning of work among the hard-core unemployed. *The Pacific Sociological Review*, 17(2), 185-198.
- Timur, T. (2000). *Toplumsal değişme ve üniversiteler*. Ankara: İmge.

- Tülübaş, T., & Göktürk, Ş. (2018). Orta kariyer evresinde bulunan akademisyenlerin akademisyenlik mesleğine yönelik görüşleri. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 1(1), 35-51.
- Uyanık, Y. (2003). İşgücü piyasalarında esneklik ve bölünme. *Kamu-İş*, 7(2), 2-17.
- Wissema, J. G. (2009). *Towards the third generation university*. UK: Edward Elgar Publishing.
- Yavuz, M. (2017). Batı medeniyetinde üniversite kurumunda yaşanan dönüşümü anlamak: metodolojik bir okuma denemesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(2), 211-220.
- Zencirkıran, M. (2012). Çalışma kültürünün dönüşümü. M. Zencirkıran, Ş. Çalış, Ş. Baştürk, A. Keser, U. Omay, Z. Sungur, & Z. Sungur (Dü.) içinde, *Çalışma Sosyolojisi* (s. 184-209). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.